

Strategies for the Promotion of Agricultural Insurance Among Smallholder Farmers (A Case Study of Tabadakan Dehestan, Mashhad County)

Maryam Ghasemi¹, Alireza Davarzani²

Received: 2020/06/11

Accepted: 2021/22/05

Abstract

Objective: Agricultural insurance is a risk management tool for the achievement of production goals, and a mechanism to create a safe environment for agricultural production revenues, to protect farmers against natural disasters, to ensure the sustainability of agricultural practices, and to maintain health, and accreditation mechanism in the agricultural sector. Research shows that agricultural insurance, despite decades of operation in Iran, has not been well received by farmers, especially smallholders, as a mechanism for protection of their products. As such, the level of insurance coverage for horticultural and agricultural products, far from the 50% coverage goal set for the country, is below 20%. Since agriculture is basically a risky economic activity, especially for smallholders, and the purpose of insurance is to promote a sense of security among farmers in a bid to properly and efficiently exploit the production parameters and make investment in new agricultural technologies, it is inevitable to offer strategies that can boost the demand for insurance. Accordingly, the present study aims to identify and prioritize the optimal strategies for the promotion of agricultural insurance among smallholder farmers.

Methodology: This is an applied-developmental research that adopts a descriptive-analytical method. Data analysis was performed using two strategic management tools, SWOT and QSPM. Based on field survey and document analysis, 15 merits and 23 constraints associated with the expansion of agricultural insurance coverage among smallholder farmers were identified. In addition, ideas of 160 farmers with and without insurance were sought using a questionnaire on a five-point Likert scale. Data analysis was performed using SPSS, EXCEL and Arc Gis software. Cronbach's alpha coefficient of the questionnaire was estimated at 0.765, which indicates the good reliability of the research tool.

Results: The final score of the internal and external factors evaluation matrix was computed for farmers with insurance (IFE = 2.329, EFE = 1.801), farmers without insurance (IFE = 2.301, EFE = 1.826), and all respondents in general (IFE = 2.313, EFE = 1.812). "Defensive" strategies were identified as the optimal strategy to promote agricultural insurance among smallholder farmers. Finally, using the quantitative strategic planning matrix, out of 10 strategies presented, "scientific explanation of obstacles to agricultural insurance promotion and sponsoring research on determinants of insurance acceptance by stallholder farmers" was introduced as the main strategy with a score of 4.5.

Conclusion: Considering that more than 60% of agricultural production units in Iran are smallholders, it is crucial to promote agricultural insurance among smallholder farmers using the proposed defensive strategies. In this regard, by overcoming internal flaws such as poor financial status and low income of smallholder farmers, inability to pay insurance premium, unfamiliarity of farmers with the operations and compensation of agricultural products by insurance companies, poor farm management skills, small-sized and scattered lands of famers, and external threats such as climate-related risks, non- competitive nature of agricultural insurance services, and poor quality of damage assessment by agricultural insurance companies, among other things, can contribute to the promotion of agricultural insurance among smallholder farmers.

Keywords: Insurance, Agricultural Products, Retail Owner, SOWT-QSPM, Tabadakan District.

JEL: Classification: Q01, Q14, Q48, R28, R0, Q10

1. Assistant Professor of Geography and Rural Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. (**Corresponding Author**). Magh30@um.ac.ir.

2. M.A of Science in Geography and Rural Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. alireza.davarzani72@gmail.com

راهبردهای توسعه بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک

(مطالعه موردی: دهستان تبادکان شهرستان مشهد)

مریم قاسمی^۱، علیرضا داورزنی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۱

چکیده

هدف: کشاورزان خرده مالک در مواجهه با حوادث زیان بار طبیعی بسیار آسیب پذیر هستند و بیمه محصولات کشاورزی ابزاری برای مدیریت ریسک و حمایت از آنان در برابر مخاطرات است که می تواند حیات تولید زراعی را در کشور تضمین کند. بنابراین، مطالعه حاضر با هدف شناسایی و اولویت بندی راهبردهای مطلوب توسعه بیمه محصولات کشاورزی انجام شده است.

روش شناسی: این تحقیق به لحاظ روش از نوع توصیفی - تحلیلی و از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی - توسعه ای است. نمونه آماری مورد مطالعه شامل ۱۶۰ نفر از کشاورزان بیمه شده و بیمه نشده بود. همچنین، از پرسشنامه برای گردآوری داده ها استفاده شد و داده های گردآوری شده با دو ابزار مدیریت استراتژیک SWOT و QSPM تجزیه و تحلیل شدند.

یافته ها: نتایج نشان داد استراتژی های «تدافعی»، استراتژی های بهینه برای گسترش بیمه کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک است. همچنین، به کمک ماتریس برنامه ریزی استراتژیک کمی، راهبرد کانونی «تبیین علمی موانع توسعه بیمه کشاورزی و تقویت تحقیقات علمی در خصوص عوامل موثر بر پذیرش بیمه از سوی بهره برداران خرده مالک» با امتیاز ۴/۵ معرفی گردید.

نتیجه گیری: با استفاده از راهبردهای ارائه شده و عمل به پیشنهادهای اجرایی این پژوهش می توان در جهت کاهش نقاط ضعف و جلوگیری از تهدیدها عمل نمود و بیمه محصولات کشاورزی در میان کشاورزان خرده مالک را توسعه داد.

واژگان کلیدی: بیمه، محصولات کشاورزی، خرده مالک، SOWT-QSPM.

طبقه بندی موضوعی: R51, Q10, G22.

۱. استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. (نویسنده مسئول).

Magh30@um.ac.ir

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

alireza.davarzani72@gmail.com

مقدمه

تولید کشاورزی یکی از پرمخاطره‌ترین فعالیت‌های اقتصادی است. زیرا، ممکن است در اثر بلایای طبیعی، آفات نباتی، انواع بیماری‌های گیاهی و دامی، تغییرات ناگهانی دما و گاه بارش بی‌موقع، خسارات زیادی به کشاورزان وارد شود. به همین سبب بیمه محصولات کشاورزی را می‌توان یکی از اهرم‌های توسعه کشاورزی دانست. زیرا با پس‌اندازهای اندک که با این سازوکار از انبوه کثیری از کشاورزان (حق بیمه) جمع می‌گردد، خسارات وارده به کشاورزان آسیب دیده را می‌توان جبران کرد. به‌علاوه، می‌توان امنیت تولیدکنندگان کشاورزی را افزایش، مخاطرات تولید را کاهش و شرایط مطلوبتری را برای بخش کشاورزی فراهم نمود (دفتر پژوهش‌های زیربنایی، ۱۳۸۴).

بیمه محصولات کشاورزی در ایران نیز به‌دلیل قرارگیری در منطقه خشک جهان از اهمیت مضاعف برخوردار است. زیرا با خشکسالی‌های دوره‌ای، بخش کشاورزی با ابعاد بیشتری از مخاطرات روبرو است. به نحوی که گزارش فائو نشان می‌دهد ایران جزء ۱۰ کشور اول بلاخیز دنیا به‌ویژه در بخش کشاورزی است و از ۴۰ نوع سانحه طبیعی ثبت شده در جهان، ۳۱ نوع آن در ایران امکان وقوع دارد (جوادیان و فرزانه، ۱۳۸۳). در کنار این تهدیدها، کشاورزان و دامداران با بارندگی‌های ناگهانی و بی‌موقع، زلزله، سیل، سرمازدگی و یخبندان، تگرگ، آفات و بیماری‌های نباتی و دامی و سایر حوادث طبیعی یا غیرطبیعی از قبیل آتش‌سوزی‌ها، تخریب انبار، از کارافتادگی ماشین‌آلات کشاورزی و امثال آن نیز روبرو هستند که حتی اگر آسیب جزئی نیز داشته باشند، مجموعه شکننده و آسیب‌پذیری را برای تولیدکنندگان فراهم ساخته که از هم گسیختگی‌های جدی در زندگی و فعالیت کشاورزان خصوصاً کشاورزان خرده‌پا پدید می‌آورد. به‌ویژه این که بخش عمده‌ای از کشاورزان ایران خرده مالکین^۱ هستند که آسیب‌پذیری بیشتری در

۱. جامعه‌شناسان، کشاورزان ایران را بر اساس مالکیت به سه دسته خرده‌مالک، متوسط و مرفه تقسیم می‌کنند که بخش عمده جامعه کشاورزی (حدود ۶۰ درصد) در این، کشاورزان خرده‌مالک هستند که به طور متوسط ۲-۳ هکتار زمین کشاورزی در چندین قطعه به صورت پراکنده دارند (ازکیا و ایمانی، ۱۳۸۷).

مواجهه با مخاطرات دارند. لذا، در هر راهبرد توسعه کشاورزی نظام‌مند، بایستی به این گروه توجه ویژه‌ای وجود داشته باشد و در این بین، بیمه محصولات کشاورزی یکی از اصولی‌ترین و موثرترین ابزارهایی که می‌تواند موثر واقع شود. زیرا بیمه به عنوان جانشین و گاهی مکمل روش‌های سنتی مانند کشت توام، تنوع تولید در مزرعه، قیمت تضمینی و ... از ابزارهای موثر مدیریت ریسک در کشاورزی است (شاهنوشی و همکاران، ۱۳۹۰) که کشاورزان را از حداقل سطح اطمینان و ضمانت اقتصادی در مقابل نابودی محصولات برخوردار می‌گرداند.

کشاورزان خرده‌مالک عمدتاً توان مالی محدودی دارند و همه دارایی‌شان را در دوره بهره‌برداری در فرایند تولید به کار می‌گیرند. این گروه به دلیل عدم بیمه تولیدات کشاورزی، با ریسک بالایی مواجه هستند و کوچکترین تنش بیرونی آنها را دچار بحران می‌کند. پایین بودن میزان امنیت مالی (به دلیل عدم بیمه محصولات کشاورزی) در فرایند تصمیم‌گیری آنها تاثیر گذاشته و باعث می‌شود تصمیم‌های آنها از نظر اقتصادی بر اساس تابع‌های تولید نباشد و در نتیجه منابع برای تولید تخصیص بهینه نمی‌یابد و در سطح کلان باعث هدررفت منابع تولید می‌شود. چنین شرایطی بر روابط تجاری کشاورزان نیز تاثیر می‌گذارد. بدین جهت کشاورز سعی خواهد کرد ریسک موجود را به دیگری منتقل کند و به درآمد کم ولی مطمئن‌تر بسنده نماید. طی این فرایند مازاد درآمد حاصل از کشاورزی به دست دلالان و واسطه‌های این بخش می‌رسد. بدیهی است کاهش درآمد کشاورزان در میزان سرمایه‌گذاری آینده آنها تأثیر می‌گذارد که در نهایت باعث کاهش تولید می‌شود و این چرخه به صورت یک دور باطل به عدم توسعه کشاورزی و ناتوانی این بخش در ایفای نقش خود در فرایند توسعه متوازن و باثبات کشور می‌انجامد (مظفرامینی و رضانی، ۱۳۸۰).

این درحالی است که اگر سازوکار بیمه کشاورزی برای عوامل اصلی بهره‌بردار در بخش کشاورزی پوشش مناسبی را فراهم کند، ضمن ایجاد امنیت سرمایه‌گذاری و زمینه‌سازی برای بهبود شرایط اقتصادی خانوار، به‌طور غیرمستقیم می‌تواند سطح رفاه خانوار را نیز

ارتقاء دهد (زاهدی، حسینی کازرونی، ۱۳۸۳). لذا استمرار تولید کشاورزی در کشور، مستلزم تقویت و توسعه نظام بیمه کشاورزی به عنوان پشتیبان کشاورزان خصوصاً کشاورزان خرده مالک برای مقابله با عوامل تهدیدکننده قهری و طبیعی است. ضمن این که گسترش بیمه محصولات کشاورزی به ویژه در مورد دهقانان خرده مالک از طریق تضمین ثبات و درآمد موجب کاهش فقر و آسیب پذیری این قشر می گردد. از این رو دولت ها در پی گسترش و فراگیر ساختن بیمه در بین کشاورزان هستند تا از یک سو زمینه عدالت اجتماعی و از سوی دیگر، بستر امنی برای تولیدات بیشتر و بهتر فراهم آورند.

با این حال، بررسی ها نشان می دهد بیمه محصولات کشاورزی علی رغم چند دهه فعالیت در کشور، هنوز نتوانسته به طور جدی و گسترده در بین کشاورزان خصوصاً بهره برداران خرد توسعه یابد و محصولات تولیدی آنها را زیر پوشش قرار دهد. به طوری که سطح پوشش بیمه محصولات باغی و زراعی در کشور با وجود هدف تعیین شده یعنی رسیدن به پوشش ۵۰ درصدی، در سال ۱۳۹۷ به زیر ۲۰ درصد رسیده است^۱. همچنین میانگین ضریب پوشش بیمه صندوق کشاورزان، روستاییان و عشایر در کشور ۲۵ درصد است^۲.

طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ در استان خراسان رضوی بیش از ۵۱۶ هزار خانوار روستایی وجود داشته که از این تعداد بیش از ۳۳۶ هزار خانوار (معادل ۶۵/۱ درصد) بهره بردار بخش کشاورزی بوده که از ظرفیت بسیار بالای جمعیت مشمول بیمه کشاورزی در این استان حکایت دارد. اما، از این تعداد تنها ۱۶۶ هزار و ۸۳۸ نفر (معادل ۴۹/۶۴ درصد) زیر پوشش بیمه قرار دارند. از آنجا که کشاورزی اساساً فعالیت اقتصادی مخاطره آمیزی به ویژه برای خرده مالکین محسوب می شود، و هدف از اشاعه بیمه، افزایش احساس امنیت در بین کشاورزان جهت استفاده مناسب و کارا از عوامل تولید و سرمایه گذاری در فناوری نوین بخش کشاورزی است (ترکمانی، ۱۳۸۸)، ارائه راهبردهایی جهت افزایش تقاضای بیمه در بین خرده مالکان ضرورتی اجتناب ناپذیر است. ولی با آن که حدود ۴ دهه از تصویب قانون بیمه محصولات کشاورزی می گذرد، هنوز الگوی مطلوبی برای

1. <http://www.iana.ir/۱۳۹۷/۰۲/۲۳>

2. <http://www.chabokonline.com/۱۳۹۷/۱۲/۱۴-۵۳۶۶>

گسترش پوشش بیمه در بین کشاورزان خرده مالک به صورت بهینه تدوین نشده که این نارسایی بیشتر مربوط به ضعف مطالعات علمی در خصوص تدوین راهبرد کانونی و سیاست‌های اجرایی است. لذا توسعه فعالیت‌های بیمه نیازمند سیاست‌های اجرایی ویژه‌ای است که بتواند گذار از سطح جاری و کنونی فعالیت‌های بیمه کشاورزی و جبران خسارت تولیدکنندگان کشاورزی به ویژه تولیدکنندگان خرد را در یک نظام جامع بیمه کشاورزان به نحو مطلوبی میسر سازد.

براساس آن چه مطرح شد سوال اصلی تحقیق حاضر این است که باتوجه به خطرات و ریسک‌های بالای تولید برای کشاورزان خرده مالک، چه راهبردهایی می‌توان برای توسعه‌ی بیمه محصولات کشاورزی ارائه داد؟

۱. مروری بر پیشینه پژوهش

بیمه محصولات کشاورزی در چند سال اخیر از موضوعات مورد توجه محققان بوده و در ارتباط با آن مطالعات پرشماری اعم از پایان‌نامه، مقالات، کتب و تحقیقات رشته‌های مختلف کشاورزی، زمین‌شناسی، آب‌وهواشناسی، جغرافیا، علوم اجتماعی و... انجام شده است. در اساسنامه صندوق بیمه کشاورزی نیز ضرورت انجام مطالعات علمی به منظور تدوین سیاست‌ها و ارائه راهکارهای عملیاتی در زمینه بیمه محصولات کشاورزی مورد توجه جدی قرار گرفته است. لذا، در جدول ۱ به برخی از مطالعات مرتبط به موضوع پژوهش اشاره شده است.

جدول ۱. خلاصه پیشینه تجربی پژوهش

نویسنده و سال مطالعه	نتایج
تیموری و همکاران ۱۳۹۳	بین سطح تحصیلات، سطح زیرکشت برنج، میزان اعتماد به شرکتهای بیمه‌گذار، مشارکت در دوره‌های آموزشی ترویجی، نگرش نسبت به بیمه، درآمد کل سالانه و درآمد حاصل تولید برنج ارتباط مثبت و معنی‌دار و بین سن و سابقه تولید برنج ارتباط منفی معنی‌دار با پذیرش بیمه توسط برنج‌کاران داشته‌است.
بلالی و معتقد ۱۳۹۳	با افزایش احتمال بروز خسارت احتمالی، میزان پذیرش بیمه از سوی زارعین افزایش می‌یابد. بر این اساس در زمان اتخاذ تصمیم پذیرش بیمه اگر در طول سالهای گذشته، تعداد سالهایی که در آن خسارت به محصولات کشاورزی وارد گردیده بیشتر باشد، استقبال از بیمه بیشتر خواهد شد. همچنین رابطه مستقیمی بین میزان تعهد بیمه‌گر و فرآیند پذیرش بیمه وجود دارد و پیشنهاد می‌گردد در فرآیند عقد قرارداد بیمه سهم پرداختی زارع متناسب با زیان احتمالی وارده بر محصول کشاورزی در نظر گرفته شود.
محمودی و پیرمرادی ۱۳۹۳	متغیرهای درآمد حاصل از زراعت برنج، دارابودن شغل دیگر و همکاری با کارشناسان جهاد کشاورزی و شرکت در کلاس‌های ترویجی اثر مثبت و متغیرهای مقدار خودمصرفی و سن زارع اثر منفی بر پذیرش بیمه دارند. از عمده علل عدم استقبال کشاورزان از بیمه زراعت برنج می‌توان به پوشش ناقص خسارت، عدم دسترسی به کارگزاران بیمه، عدم رواج بیمه، کوچک بودن زمین، بالابودن حق بیمه و عدم اطلاع‌رسانی کافی از شرایط اشاره نمود.
حیات غیبی و کرباسی (۱۳۹۲)	راهبردهای موفقیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی به ترتیب عبارتند از: ارائه موارد بیمه‌ای جدیدتر، برگزاری کلاس‌های ترویجی، بهره‌گیری بیشتر از فناوری اطلاعات، آموزش کارکنان، استفاده از روش‌های بیمه‌ای نوین، بهبود کمی و کیفی عملیات اجرایی بیمه، بهبود قوانین اساسی سازمان، ارائه بسته‌های بیمه‌ای و تنوع‌بخشی به منابع مالی.
راستگو و رضوانفر (۱۳۸۶)	بررسی و شناخت عوامل موثر در توسعه بیمه‌ی محصولات راهبردی کشاورزی برای کارآمد ساختن و بهبود نظام ارائه خدمات بیمه محصولات کشاورزی به عنوان هدف کلان مدنظر است و برای رسیدن به این هدف پیشنهادهایی چون رواج استفاده از منابع ارتباطی سنتی، برگزاری دوره‌های مختلف آموزش و ... بیان نموده‌است.
رستمی و همکاران (۱۳۸۵)	عوامل فردی، اقتصادی و اجتماعی متعددی در پذیرش بیمه از سوی کشاورزان تاثیر داشته‌اند. سطح تحصیلات، مساحت اراضی تحت کشت گندم، تنوع تولید، درجه ریسک‌گریزی و نوع مالکیت پنج عامل مهم و تاثیرگذار بر پذیرش بیمه از سوی کشاورزان بوده‌است.
تیرایی یاری (۱۳۸۱)	بین سابقه کشاورزی، میزان زمین زیرکشت، وسعت کل اراضی کشاورزی، میزان ارتباط با کارشناسان و مروجان و صفات شخصیتی با نوگرایی کشاورزان در پذیرش بیمه محصولات کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد.
سلامی و عین اللهی (۱۳۸۰)	متغیرهای سطح سواد، اندازه مزرعه، عیار چغندر قند و تنوع تولید چهار عامل مهم و اثرگذار در تمایل کشاورزان به خرید بیمه محصولات کشاورزی است.

نویسنده و سال مطالعه	نتایج
ژیچکین و همکاران ^۱ (۲۰۲۰)	هدف مطالعه طراحی استراتژی توسعه بیمه کشاورزی با حمایت دولت است. در این راستا مجموعه‌ای از استراتژی‌ها در چارچوب هدف مشخص ارائه شد. این سیستم شامل ایجاد یک بازار پایدار برای خدمات بیمه است که توسط مکانیسم‌های اقتصادی و اداری تنظیم می‌شود. چنین تصمیماتی فرایند تصمیم‌گیری را در سطح مدیریت صنعت به‌طور خودکار انجام می‌دهد و لازم است از تداوم سیاست‌های کشاورزی در طولانی‌مدت اطمینان حاصل شود.
نسترچاک و همکاران ^۲ (۲۰۱۸)	استراتژی توسعه سیستم بیمه کشاورزی در قالب مدل مشارکت خصوصی و دولتی پیشنهاد می‌شود. این امر نشان‌دهنده تعادل بین مشارکت‌های دولتی و خصوصی است. اجرای اقدامات پیشنهادی در چارچوب استراتژی توسعه سیستم بیمه کشاورزی باید ثبات تولید کشاورزی را به‌طور کلی و درآمد را تضمین کند به ویژه برای جمعیت روستایی.
کاستلیو و همکاران ^۳ (۲۰۱۶)	به اهمیت داده‌های عمومی برای توسعه طرح‌های مدیریت ریسک کارآمدتر و پایدار، مانند بیمه برای زمین‌داران کوچک می‌پردازد. بدین منظور سه مطالعه: بیمه شاخص فاجعه‌بار آب‌وهوا در مکزیک، بیمه مبتنی بر ماهواره‌ای برای مرتعداران در کنیا، و یک طرح بیمه بازده منطقه فرضی در اکوادور از نظر اطلاعات و نوع شاخص مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. نتایج نشان می‌دهد که پتانسیل قوی در بیمه شاخص برای بهبود رفاه کشاورزان کوچک وجود دارد که نشان‌دهنده توجه روشنی برای گسترش بازارهای بیمه شاخص توسط دولت است.
سبیکو و همکاران ^۴ (۲۰۱۶)	کشاورزان خرده‌مالک به شوک آب‌وهوا آسیب‌پذیر هستند اما اغلب فاقد دسترسی به بیمه کشاورزی هستند، بیمه شاخص آب‌وهوا (WII) می‌تواند برخی از مشکلات را کاهش دهد ولی جذب آن کمتر از انتظار است. یک دلیل این است که قرارداد این بیمه هنوز به اندازه کافی متناسب با نیازهای خرده‌مالکان نیست. این مطالعه به کمک داده‌های تجربی از کنیا به چگونگی طراحی قراردادی که جذب بیمه را افزایش دهد، می‌پردازد.
راجو و همکاران ^۵ (۲۰۱۶)	در هند، سهم کشاورزی ۱۴ درصد تولید ناخالص داخلی و ۵۴ درصد نیروی کار را به خود اختصاص داده و کشاورزی ۸/۵۶٪ از صادرات این کشور را تشکیل می‌دهد. با وجود کاهش مداوم سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی، همچنان بزرگترین بخش اقتصادی است و نقش مهمی در توسعه کشور ایفا می‌کند. خطرات آب‌وهوایی از جمله بارش نابجا، و بلایای طبیعی و پتانسیل پایین سرمایه‌گذاری توأم با توانایی مقابله ضعیف خانواده کشاورز موجب آسیب‌پذیری بالا و افزایش بدهی و فرارگیری او در تله فقر می‌گردد. از آنجا که ۷۰ درصد از تولید محصولات کشاورزی در هند دچار تغییرات موسمی است، بیمه محصول ضروری است.

1. Zhichkin et al
2. Nesterchuk et al
3. Castillo et al
4. Sibiko et al
5. Raju et al

نویسنده و سال مطالعه	نتایج
ماهول ^۱ و همکاران (۲۰۱۲)	برنامه بیمه محصولات زراعی هند با ۲۵ میلیون کشاورز تحت پوشش بیمه، بزرگترین برنامه در جهان است. با این وجود، مسائل مربوط به تأخیر در تسویه حساب مطالبات، منجر به عدم پرداخت حق بیمه توسط ۹۵ میلیون خانوار کشاورز با وجود یارانه قابل توجه دولت شده است. برای رفع این مشکلات دولت هند درحال آزمایش طرح بیمه ملی کشاورزی است که چالش‌های اجرایی و فنی آن را با راه‌حل‌های نوآورانه و ارائه به موقع برطرف نمود.
کینگ شو و کویو ^۲ (۲۰۱۰)	بدون حمایت از بیمه کشاورزی، که هم به عنوان "تثبیت کننده" و هم "تقویت کننده" عمل می‌کند، امکان توسعه فعالانه کشاورزی مدرن وجود ندارد. بررسی داده‌های آماری از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۹ چهار مشکل در توسعه بیمه کشاورزی و پنج علت اصلی را نشان می‌دهد. علاوه بر این، هفت پیشنهاد برای تصمیم‌گیرندگان در مورد چگونگی توسعه بیمه کشاورزی ارائه داده است.

منبع: یافته‌های پژوهش

بررسی پیشینه تحقیق به شرح جدول بالا نشان می‌دهد برخی از مطالعات به بررسی «اثرگذاری بیمه محصولات کشاورزی بر متغیرهای مختلفی» از جمله کارایی و تولید و مدیریت ریسک در کشاورزی، نابرابری درآمد بهره‌برداران، رعایت اصول فنی و بهداشتی تولید و سایر موضوعات مشابه پرداخته‌اند. گروهی دیگر به بررسی «عوامل موثر در توسعه بیمه محصولات کشاورزی»، دسته‌ای به «ارزیابی الگوهای بیمه محصولات و ارائه الگوی جدید برای بیمه محصولات کشاورزی»، تعدادی به «ارزیابی عملکرد بیمه محصولات کشاورزی در کشور با تأکید بر عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی» و نهایتاً بخشی به بررسی «رضایت‌مندی کشاورزان از بیمه محصولات کشاورزی و عوامل موثر بر آن» پرداخته‌اند. بنابراین، درمجموع مطالعه‌ای داخلی که موضوع بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده‌مالک را مورد بررسی قرار داده باشد، مشاهده نگردید.

1. Mahul et al
2. Qingshui & Xuewei

۲. روش شناسی پژوهش

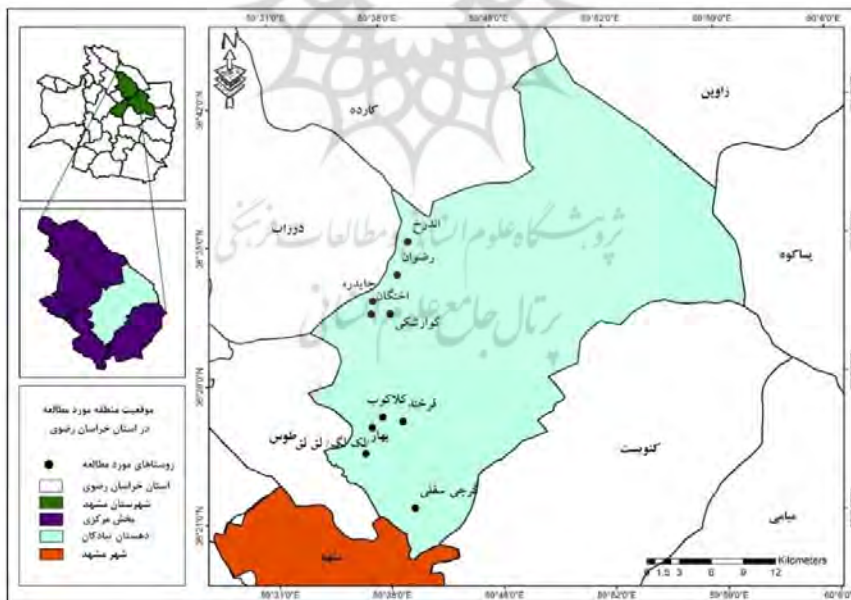
پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیلی است. گردآوری اطلاعات به کمک روش‌های اسنادی و میدانی انجام شده است. همچنین با ابزارهای مدیریت استراتژیک یعنی SWOT و QSPM در ابتدا نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید مرتبط با گسترش بیمه کشاورزی به کمک منابع موجود داخلی و خارجی (کتاب، مقالات و پایان‌نامه‌ها) شناسایی و طبقه‌بندی شد. سپس به کمک مصاحبه با مطلعین محلی این عوامل مورد حک و اصلاح قرار گرفت. در نهایت ۱۵ نقطه قوت و فرصت به‌عنوان مزیت و ۲۳ نقطه ضعف و تهدید به‌عنوان محدودیت و تنگنا جهت گسترش بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده‌مالک مورد بررسی شناسایی شد. پردازش داده‌ها به کمک نرم‌افزارهای SPSS و EXCEL و Arc Gis انجام شد. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۷۶۵ به دست آمد که بیانگر پایایی مطلوب ابزار تحقیق است. محدوده مورد مطالعه دهستان تبادکان واقع در شمال شرق شهرستان مشهد است که از توابع بخش مرکزی شهرستان مشهد محسوب می‌شود. طی مطالعات اکتشافی اولیه به کمک دهیاران، در ابتدا روستاهای دارای حداقل ۵۰ خانوار کشاورز شناسایی و از بین آنها به صورت تصادفی ۱۰ روستا انتخاب گردید. واحد تحلیل، کشاورزان خرده‌مالک بود که به روش گلوله‌برفی در روستاهای مورد بررسی شناسایی و به کمک آنها پرسشنامه تحقیق تکمیل گردید. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۶۰ بهره‌بردار خرده‌مالک تعیین و حجم کشاورزان نمونه در هر یک از روستاهای مورد بررسی به روش تسهیم به نسبت تعیین گردید (رابطه ۱ و جدول ۲).

(۱)

$$n = \frac{\frac{(1/96)^2 \times 0.7 \times 0.3}{(0.065)^2}}{1 + \frac{1}{1119} \left(\frac{(1/96)^2 \times 0.7 \times 0.3}{(0.065)^2} - 1 \right)} = 160$$

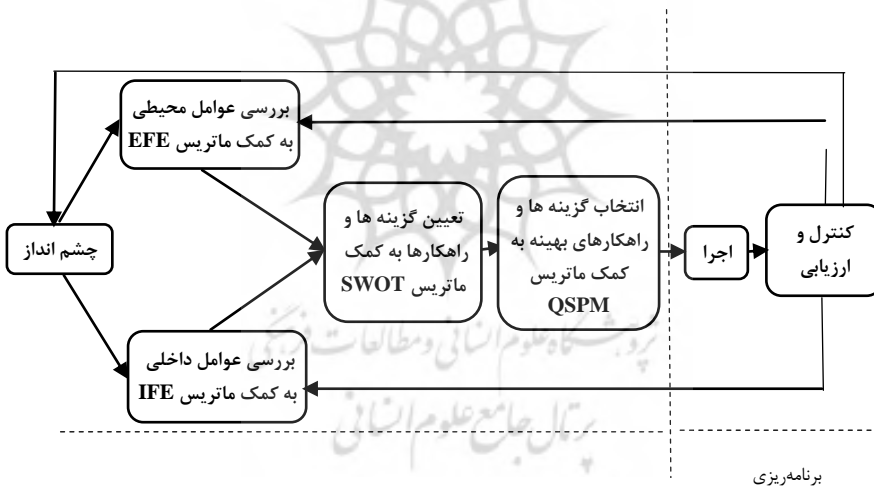
جدول ۲. حجم نمونه در روستاهای مورد بررسی، دهستان تبادکان شهرستان مشهد

ردیف	روستا	موقعیت	درصد شاغلان بخش کشاورزی	تعداد شاغلان بخش کشاورزی	حجم نمونه
۱	گرچی سفلی	دشتی	۲/۵	۱۰۴	۱۵
۲	اندرخ	کوهستانی/دره ای	۶۷/۲	۱۲۵	۱۸
۳	رضوان	دشتی	۶۹/۴	۱۶۳	۲۳
۴	بهار	کوهستانی/دره ای	۳۴/۳	۸۷	۱۲
۵	چاه دره	دشتی	۵۰/۸	۶۵	۹
۶	فرخند	دشتی	۲۵/۵	۳۰۱	۴۲
۷	اخنگان	دشتی	۶۶	۱۰۵	۱۵
۸	گوارشکی	دشتی	۸۰/۸	۵۹	۸
۹	کلاکوب	دشتی	۲۴/۱	۵۸	۸
۱۰	لک لک/لق لق	دشتی	۴۸/۶	۵۲	۸
	مجموع	-	-	۱۱۱۹	۱۶۰

شکل ۱. موقعیت روستاهای مورد مطالعه در شهرستان مشهد

در تحقیق حاضر به کمک مدل عمومی مدیریت استراتژیک مبتنی بر پارادایم تجویزی سعی شد استراتژی‌های مطلوب توسعه بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده‌مالک (به تفکیک دو گروه کشاورزان خرده‌مالک دارا و فاقد بیمه محصولات کشاورزی) ارائه گردد. در این پارادایم نحوه شکل‌گیری استراتژی به اندازه خود استراتژی مهم است و گام‌به‌گام تعریف شده است. لذا پس از طرح چشم‌انداز در بیان مساله تحقیق (دورنمای مطلوب)، از ابزارهای تحلیل محیطی استفاده شد. بررسی محیط داخلی به کمک ماتریس IFE و بررسی محیط خارجی به کمک ماتریس EFE انجام پذیرفت. در ادامه ابزار SWOT جهت تعیین استراتژی کانونی در زمینه موضوع مورد بررسی استفاده و اولویت‌بندی استراتژی‌های مطلوب به کمک ماتریس QSPM صورت گرفت (شکل ۲).

شکل ۲. مدل عمومی مدیریت استراتژیک مبتنی بر پارادایم تجویزی

منبع: مرادی (۱۳۹۰)

۳. یافته‌های پژوهش

از بین ۱۶۰ پاسخگو در روستاهای مورد بررسی، ۱۵۲ نفر را مردان (معادل ۹۵٪) و ۸ نفر را زنان (معادل ۵٪) تشکیل می‌دهند. شغل اصلی ۹۷/۵ درصد از پاسخگویان کشاورزی بوده است. سطح تحصیلات اغلب کشاورزان خرده‌مالک پائین است، به طوری که ۴۲/۵ درصد بی‌سواد و ۲۵ درصد دارای تحصیلات ابتدایی بوده‌اند. از نظر سنی عمده پاسخگویان (معادل ۲۱/۳ درصد) در گروه سنی ۳۰-۴۰ سال قرار دارند. حداقل تجربه اشتغال آنها به کشاورزی یک سال و حداکثر تجربه ۶۰ سال است. اما بیشتر پاسخگویان (۳۱ درصد) بین ۱۵-۳۰ سال تجربه کشاورزی داشته‌اند. حداقل تعداد قطعات کشاورزی پاسخگویان یک قطعه و حداکثر ۱۲ قطعه است، به طور میانگین هر یک از خرده‌مالکان ۴/۵ قطعه زمین کشاورزی داشته‌اند. سطح زیرکشت ۴۲/۵ درصد از پاسخگویان بین ۱ تا ۳ هکتار است. ۸۷/۵ درصد اراضی زیرکشت آبی و ۳۸/۸ درصد زیرکشت دیم قرار دارند.

جدول ۳. ویژگی‌های فردی و کشاورزی به تفکیک خرده‌مالکان دارای بیمه و فاقد بیمه کشاورزی

پاسخگویان	تعداد	درصد	سن	تجربه کشاورزی	کل سطح زیرکشت	سطح زیر کشت آبی	سطح زیر کشت دیم
خرده مالکان فاقد بیمه	۹۲	۵۷/۵	۵۱/۵	۲۸	۵/۱۲	۳/۲۱	۵/۰۲
خرده مالکان دارای بیمه	۶۸	۴۲/۵	۴۸	۲۷	۴/۴۶	۲/۷۷	۳/۷
کل	۱۶۰	۱۰۰	۵۰	۲۷/۴	۴/۸۴	۳	۴/۵۷

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق جدول ۳ در بین کشاورزان دارای بیمه، کمترین مساحت زمین بیمه‌شده ۵۰۰ متر و بیشترین مقدار ۱۰ هکتار است و ۲۵ درصد کشاورزان بین ۱ تا ۳ هکتار از مساحت زمین خود را بیمه کرده‌اند. از مجموع کشاورزان دارای بیمه کشاورزی ۴۷/۱ درصد زمین‌های زراعی و ۵۲/۹ درصد زمین‌های باغی خود را بیمه کرده‌اند. ۹/۴ درصد

زمین‌های بیمه‌شده مربوط به زمین‌های دیم است و ۹۰/۶ درصد از زمین‌های بیمه شده مربوط به زمین‌های آبی است. بیش از نیمی از پاسخگویان (۵۱/۶ درصد) تا به حال از بیمه غرامت نگرفته‌اند و ۴۵/۲ درصد آنها یک مرتبه و ۳/۲ درصد آنها دو مرتبه غرامت دریافت کرده‌اند. در سه سال اخیر، ۶۲/۳ درصد از پاسخگویان، بین ۱ تا ۳ خطر را در مزرعه خود تجربه کرده‌اند و ۲۷/۵ درصد آنها بین ۳ تا ۶ خطر را تجربه کرده‌اند.

در این مطالعه ماتریس تحلیلی SWOT در چهار مرحله به ترتیب دنبال و اجرا می‌شود. مرحله اول ارزیابی عوامل خارجی (EFE) و داخلی (IFE)، مرحله دوم تطبیق و تعیین استراتژی‌ها، مرحله سوم تشکیل ماتریس داخلی و خارجی (IE) و اولویت‌های اجرایی، مرحله چهارم تهیه ماتریس راهبردهای کمی استراتژیک (QSPM) (مرحله تصمیم‌گیری) است.

مرحله اول: ارزیابی عوامل خارجی (EFE) و داخلی (IFE): عوامل خارجی و داخلی در بین کشاورزان خرده‌مالک به (تفکیک دو گروه کشاورزان دارا و فاقد بیمه محصولات کشاورزی) شناسایی و در ماتریس ارزیابی آن قرار گرفت. همان‌گونه که در جداول شماره ۴ و ۵ مشاهده می‌شود در دهستان تبادکان ۸ قوت داخلی در برابر ۷ ضعف داخلی و ۷ فرصت خارجی در برابر ۱۶ تهدید خارجی شناسایی و میزان اهمیت عوامل خارجی و داخلی بر اساس روش تخصیص نقطه‌ای تعیین گردید. در ادامه رتبه عوامل تعیین گردید به طوری که به قوت عالی و فرصت استثنایی: رتبه ۴، به فرصت و قوت معمولی: رتبه ۳، به موانع و ضعف معمولی: رتبه ۲ و به موانع جدی و ضعف بحرانی: رتبه ۱ اختصاص داده شد. به منظور تعیین امتیاز نهایی عوامل داخلی و خارجی وزن هر عامل در رتبه مربوط به همان عامل ضرب و سپس امتیاز وزنی عوامل خارجی و داخلی جمع گردید، تا مجموع امتیاز نهایی عوامل خارجی و داخلی به دست آید.

طبق ماتریس عوامل داخلی از دیدگاه خرده‌مالکین با و بدون بیمه و نیز کلیه خرده‌مالکان مولفه S2 «افزایش احساس امنیت اقتصادی کشاورزان و کاهش نوسان‌های درآمدی کشاورزان» مهم‌ترین نقطه قوت گسترش بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان

خرده مالک است. در میان نقاط ضعف مولفه W4 «خرد و پراکنده بودن اراضی در نظام بهره برداری دهقانی و کارایی نداشتن عملیات بیمه گری» مهم ترین ضعف در ماتریس داخلی است. با توجه به این که در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی مجموع امتیاز نهایی قوت ۱/۶۷۲ بیشتر از مجموع امتیاز نهایی ضعف ۰/۶۴۱ است، بنابراین در این ماتریس قوت بر ضعف غلبه دارد و تفاوتی در ارزیابی کشاورزان با و بدون بیمه مشاهده نمی شود.

طبق ماتریس عوامل خارجی از دیدگاه خرده مالکین با و بدون بیمه و نیز کلیه خرده مالکان مولفه O1 «امکان استفاده از رسانه های همگانی جهت ایجاد آگاهی و ترویج بیمه کشاورزی» مهم ترین فرصت گسترش بیمه محصولات کشاورزی از دیدگاه کشاورزان خرده مالک در دهستان تبادکان مشهود است. در میان تهدیدها مولفه T14 «عدم رضایت کشاورزان از سرعت پرداخت غرامت» مهم ترین تهدید در جهت گسترش بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک محسوب می شود. با توجه به این که در ماتریس ارزیابی عوامل خارجی مجموع امتیاز نهایی فرصت با ۰/۷۸۴ کمتر از مجموع امتیاز نهایی تهدید با ۱/۰۲۸ است، بنابراین تهدیدها بر فرصت های بیرونی غلبه دارد و تفاوتی در ارزیابی کشاورزان با و بدون بیمه مشاهده نمی شود.

جدول ۴. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) از دیدگاه کشاورزان خرده مالک دارای بیمه و فاقد

بیمه و کل پاسخگویان

کل پاسخگویان			خرده مالکان فاقد بیمه کشاورزی			خرده مالکان دارای بیمه کشاورزی			گروه بندی کشاورزان
رتبه امتیاز نهایی	وزن استاندارد	وزن نقطه ای	رتبه امتیاز نهایی	وزن استاندارد	وزن نقطه ای	رتبه امتیاز نهایی	وزن استاندارد	وزن نقطه ای	عوامل داخلی سیستم
۰/۱۷	۳	۰/۰۵۹	۰/۱۷۶	۳	۰/۰۵۹	۰/۱۸۰	۳	۰/۰۶۰	S1. ارتقای سودآوری فعالیت کشاورزی بیمه شدگان
۰/۲۸	۴	۰/۰۷۱	۰/۲۸۶	۴	۰/۰۷۲	۰/۲۸۰	۴	۰/۰۷۰	S2. افزایش احساس امنیت اقتصادی کشاورزان و کاهش نوسان های درآمدی کشاورزان
۰/۲۷	۴	۰/۰۶۸	۰/۲۶۴	۴	۰/۰۶۶	۰/۲۷۸	۴	۰/۰۶۹	S3. تضمین روند تولید محصولات کشاورزی
۰/۲۶	۴	۰/۰۶۶	۰/۲۶۰	۴	۰/۰۶۵	۰/۲۶۷	۴	۰/۰۶۷	S4. کاهش ریسک سرمایه گذاری

باز قوت (Strength)

گروه بندی کشاورزان		خرده مالکان دارای بیمه کشاورزی				خرده مالکان فاقد بیمه کشاورزی				کل پاسخگویان		
عوامل داخلی سیستم		وزن	رتبه	امتیاز نهایی	وزن	رتبه	امتیاز نهایی	وزن	نقطه ای	وزن	رتبه	امتیاز نهایی
		نقطه ای	استاندارد	نقطه ای	نقطه ای	استاندارد	نقطه ای	نقطه ای	استاندارد	وزن	رتبه	امتیاز نهایی
55. پوشش بیمه‌ای طیف وسیعی از محصولات کشاورزی		۳/۲۱	۰/۰۶۰	۳	۰/۱۸۱	۳/۰۸۷	۰/۰۵۹	۳	۰/۱۷۶	۳/۱۳۹	۰/۰۵۹	۳
56. بالا بردن توان محاسباتی و برنامه ریزی برای کشاورزان جهت جلوگیری از نوسانات درآمدی و اعمال مدیریت ریسک		۳/۱۵	۰/۰۵۹	۳	۰/۱۷۷	۳/۰۶۷	۰/۰۵۸	۳	۰/۱۷۵	۳/۱۰۳	۰/۰۵۹	۳
57. ایجاد زمینه گسترش عدالت اجتماعی		۲/۸۲	۰/۰۵۳	۳	۰/۱۵۹	۲/۷۸۳	۰/۰۵۳	۳	۰/۱۵۹	۲/۸۰۰	۰/۰۵۳	۳
58. ایجاد شرایط مطلوب برای جلب و جذب سرمایه‌های خصوصی در بخش کشاورزی		۲/۹۱	۰/۰۵۵	۳	۰/۱۶۴	۲/۸۸۹	۰/۰۵۵	۳	۰/۱۶۵	۲/۸۹۹	۰/۰۵۵	۳
W1. ضعف بنیه مالی و محدودیت درآمد کشاورزان خرده مالک و ضعف در پرداخت حق بیمه		۴/۰۹	۰/۰۷۷	۱	۰/۰۷۷	۴/۴۷۸	۰/۰۸۵	۱	۰/۰۸۵	۴/۳۱۶	۰/۰۸۲	۱
W2. سطح پائین اطلاعات و آگاهی کارشناسان بیمه در زمینه‌های مختلف فنی و علمی		۳/۸۴	۰/۰۷۲	۱	۰/۰۷۲	۳/۹۳۵	۰/۰۷۵	۱	۰/۰۷۵	۳/۸۹۹	۰/۰۷۴	۱
W3. عدم آگاهی تعدادی از بهره‌برداران با نحوه فعالیت و حمایت‌های بیمه محصولات کشاورزی		۳/۶۲	۰/۰۶۸	۱	۰/۰۶۸	۳/۷۸۳	۰/۰۷۲	۱	۰/۰۷۲	۳/۷۱۸	۰/۰۷۰	۱
W4. دیدگاه بیمه‌گذاران به بیمه محصولات کشاورزی به عنوان ابزار حمایت مالی و نه مدیریت ریسک		۳/۷۱	۰/۰۷۰	۲	۰/۱۳۹	۳/۳۲۶	۰/۰۶۳	۲	۰/۱۲۷	۳/۴۸۷	۰/۰۶۶	۲
W5. به کارگیری روش‌های مختلف کاشت، داشت و برداشت و نبود استانداردهای تعریف شده و مطلوب		۳/۵۷	۰/۰۶۷	۲	۰/۱۳۴	۳/۲۸۳	۰/۰۶۲	۲	۰/۱۲۵	۳/۴۰۵	۰/۰۶۴	۲
W6. مدیریت ضعیف مزرعه در اغلب کشاورزان خرد		۳/۶۹	۰/۰۶۹	۱	۰/۰۶۹	۳/۸۲۶	۰/۰۷۳	۱	۰/۰۷۳	۳/۷۷۲	۰/۰۷۱	۱
W7. خرد و پراکنده بودن اراضی در نظام بهره‌برداری دهقانی و کارایی نداشتن عملیات بیمه‌گری		۴/۴۸	۰/۰۸۴	۱	۰/۰۸۴	۴/۳۴۸	۰/۰۸۳	۱	۰/۰۸۳	۴/۴۰۵	۰/۰۸۳	۱
مجموع ماتریس داخلی		۵۳/۳	-	۱	۲/۳۲۹	۵/۵۲۷	۱	-	۲/۳۰۱	-	۱	-

(Weakness)

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۵. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) از دیدگاه کشاورزان خرده‌مالک دارای بیمه و فاقد

بیمه و کل پاسخگویان

گروه‌بندی کشاورزان		خرده مالکان دارای بیمه کشاورزی			خرده مالکان فاقد بیمه کشاورزی			کل پاسخگویان	
عوامل خارجی سیستم		وزن استاندارد د	رتبه	امتیاز نهایی	وزن استاندارد د	رتبه	امتیاز نهایی	وزن رتبه	امتیاز نهایی
نقاط فرصت (Opportunities)	01. امکان استفاده از رسانه‌های همگانی جهت ایجاد آگاهی و ترویج بیمه کشاورزی	۰/۰۳۸	۴	۰/۱۵۰	۰/۰۳۸	۴	۰/۱۵۰	۰/۰۳۸	۴
	02. رشد ظرفیت‌های نهادی و تشکل‌های بهره‌برداران در بخش کشاورزی	۰/۰۳۵	۴	۰/۱۴۰	۰/۰۳۵	۴	۰/۱۴۰	۰/۰۳۵	۴
	03. روند رویه‌رشد بخش کشاورزی در ایران	۰/۰۳۱	۳	۰/۰۹۳	۰/۰۳۱	۳	۰/۰۹۳	۰/۰۳۱	۳
	04. توجه خاص سیاست‌گذاران به بخش کشاورزی	۰/۰۳۱	۳	۰/۰۹۲	۰/۰۳۱	۳	۰/۰۹۲	۰/۰۳۱	۳
	05. رشد چشمگیر عملکرد صندوق بیمه طی دهمه‌های اخیر (افزایش محصولات تحت پوشش و افزایش تنوع تعرفه‌ای در حوزه کشاورزی و ...)	۰/۰۳۲	۳	۰/۰۹۵	۰/۰۳۲	۳	۰/۰۹۵	۰/۰۳۲	۳
	06. بهره‌گیری بیمه کشاورزی از یارانه دولت	۰/۰۳۲	۳	۰/۰۹۵	۰/۰۳۲	۳	۰/۰۹۵	۰/۰۳۲	۳
	07. استفاده از بخش خصوصی در فعالیتهای بیمه‌ای (کارگزاری‌ها)	۰/۰۳۴	۳	۰/۱۰۱	۰/۰۳۴	۳	۰/۱۰۱	۰/۰۳۴	۳
نقاط تهدید (Threats)	T1. نبود سازوکار بیمه انکابی	۰/۰۴۸	۱	۰/۰۴۸	۰/۰۴۸	۱	۰/۰۴۸	۰/۰۴۸	۱
	T2. بالا بودن نرخ حق بیمه محصولات کشاورزی	۰/۰۵۰	۱	۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	۱	۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	۱
	T3. پرداخت بخشی از خسارات توسط بیمه‌گران که موجب بروز ناراضی در میان بیمه‌گذاران می‌شود.	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۹۰	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۹۰	۰/۰۴۵	۲
	T4. نبود نظرسنجی دوره‌ای توسط افراد دارای نفوذ محلی جهت ارائه‌ی راه‌حلی مناسب برای پرداخت غرامت	۰/۰۴۳	۲	۰/۰۸۵	۰/۰۴۳	۲	۰/۰۸۵	۰/۰۴۳	۲
	T5. زیرپوشش قرار ندادن کلیه ریسک‌های کشاورزی توسط بیمه‌گرها	۰/۰۴۴	۲	۰/۰۸۸	۰/۰۴۴	۲	۰/۰۸۸	۰/۰۴۴	۲
	T6. مراجعه و اعلام نظر دیرهنگام کارشناسان برای برآورد خسارت	۰/۰۴۶	۱	۰/۰۴۶	۰/۰۴۶	۱	۰/۰۴۶	۰/۰۴۶	۱
	T7. موفقیت ضعیف بخش خصوصی در صنعت بیمه محصولات کشاورزی	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۸۹	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۸۹	۰/۰۴۵	۲
	T8. فقدان فضای رقابتی در عرضه خدمات بیمه کشاورزی	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۹۱	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۹۱	۰/۰۴۵	۲
	T9. فقدان الگوی عملی بدون نقص برای تحقق کارکردهای صندوق بیمه به صورت بهینه	۰/۰۴۶	۱	۰/۰۴۶	۰/۰۴۶	۱	۰/۰۴۶	۰/۰۴۶	۱
	T10. عملکرد نامطلوب و ناموفق خدمات بیمه محصولات کشاورزی طی سال‌های گذشته	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۹۰	۰/۰۴۵	۲	۰/۰۹۰	۰/۰۴۵	۲
	T11. اعمال نرخ یکسان حق بیمه برای همه	۰/۰۴۸	۱	۰/۰۴۸	۰/۰۴۸	۱	۰/۰۴۸	۰/۰۴۸	۱

راهبردهای توسعه بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک ...

گروه بندی کشاورزان		خرده مالکان دارای بیمه کشاورزی			خرده مالکان فاقد بیمه کشاورزی			کل پاسخگویان	
عوامل خارجی سیستم		وزن نقطه ای	رتبه	امتیاز نهایی	وزن نقطه ای	رتبه	امتیاز نهایی	وزن استاندارد	رتبه نهایی
گروه های پرخطر و کم خطر									
T12. عدم پرداخت به موقع غرامت خسارات به کشاورزان		۴/۷۲۷	۱	۰/۰۵۴	۴/۶۴۴	۱	۰/۰۵۳	۴/۶۷۹	۱
T13. بالا بودن نرخ بیمه برای کشاورزان خرد		۴/۷۸۸	۱	۰/۰۵۴	۴/۷۳۳	۱	۰/۰۵۴	۴/۷۴۴	۱
T14. عدم رضایت کشاورزان از سرعت پرداخت غرامت		۴/۸۴۹	۱	۰/۰۵۵	۴/۷۳۳	۱	۰/۰۵۴	۴/۷۶۹	۱
T15. عدم رضایت کشاورزان از میزان پرداخت غرامت		۴/۷۸۸	۱	۰/۰۵۴	۴/۷۱۱	۱	۰/۰۵۳	۴/۷۳۱	۱
T16. کیفیت نامطلوب فرایند عملیات ارزیابی خسارت (وجود اعمال سلیقه در پرداخت غرامت)		۴/۱۸۲	۱	۰/۰۴۷	۴/۰۶۷	۱	۰/۰۴۶	۴/۱۰۳	۱
مجموع ماتریس خارجی		۸/۱۹۱	۱	-	۱/۸۰۱	۱	-	۱/۸۲۶	-

منبع: یافته های پژوهش

مرحله دوم: تطبیق و تعیین استراتژی ها: به منظور تدوین استراتژی ها نقاط قوت داخلی و فرصت خارجی، نقاط قوت داخلی و تهدید خارجی و نقاط ضعف داخلی و فرصت خارجی و نقاط ضعف داخلی و تهدید خارجی با یکدیگر مقایسه شدند و نتیجه به ترتیب در خانه های مربوط به گروه استراتژی قوت-فرصت (SO)، ضعف-فرصت (SO)، قوت-تهدید (ST) و ضعف-تهدید (WT) در جداول شماره ۹-۶ درج گردیده است.

در اجرای راهبردهای SO با استفاده از نقاط قوت داخلی می توان از فرصت های خارجی حداکثر بهره برداری را نمود. هر سازمان (مانند بیمه) علاقه مند است همیشه در این موقعیت قرار داشته باشد که بتواند با بهره گیری از نقاط قوت داخلی از فرصت ها و رویدادهای خارجی حداکثر استفاده را نمایند (ابراهیم زاده و آقاسی زاده، ۱۳۸۸).

جدول ۶. استراتژی‌های رقابتی/تهاجمی SO (قوت‌ها و فرصت‌ها)

ردیف	نوع استراتژی	ترکیب عوامل مورد نظر	
		S قوت	O فرصت
SO1	تبدیل تفکر مدیریت بحران به مدیریت ریسک در بخش بیمه کشاورزی	S1-S2-S3-S5-S6-S8-S4	O1
SO2	گسترش حوزه فعالیت‌های صندوق بیمه کشاورزی به سایر فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری در عوامل تولید و زیربنای بخش کشاورزی	S2-S3-S4-S1	O3-O4-O5
SO3	تشکیل یک نهاد متمرکز و دقیق به منظور ثبت، تجزیه و تحلیل و ارزیابی طیف وسیعی از خطرات و حوادث زیان‌باری که کشاورزان خرد را تهدید می‌کند	S2-S3-S4-S1-S6	O2
SO4	اطلاع‌رسانی و اشاعه فرهنگ بیمه در بین کشاورزان و تبیین فلسفه و اهداف بیمه محصولات کشاورزی	S1-S2-S3-S4-S5-S6-S7-S8	O1-O4
SO5	طراحی نظام‌ها، رویه‌ها و سازوکارهای اجرایی کارآمد در خصوص بیمه محصولات کشاورزی	S2-S3-S4-S1	O2-O4-O5-O6
SO6	افزایش تنوع خدمات بیمه‌ای (تنوع تعرفه‌ای)	S2-S3-S4-S5	O5
SO7	ارائه بسته‌های بیمه‌ای متنوع و ویژه برای کشاورزان خرد	S5-S8	O4-O6-O7
SO8	بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در زمینه بهبود نظام مدیریت داده و تهیه بانک اطلاعاتی از کشاورزان و طبقه‌بندی آنها بر اساس میزان مخاطره	S1-S2-S4	O5

منبع: یافته‌های پژوهش

در اجرای استراتژی‌های ST سعی می‌شود با استفاده از نقاط قوت داخلی، سازوکارهایی برای جلوگیری از تأثیر منفی تهدیدهای خارجی در نظر گرفته شود تا تهدیدها مرتفع گردد.

جدول ۷. استراتژی‌های تنوع ST (تهدیدها و قوت‌ها)

ردیف	نوع استراتژی	ترکیب عوامل مورد نظر	
		S قوت	T تهدید
ST1	متنوع نمودن خدمات و تعرفه‌های بیمه کشاورزی	S5-S7	T5-T11
ST2	ایجاد کمیته‌های تعیین خسارت در سطوح مدیریت جهاد کشاورزی استان‌ها برای نظارت و برآورد بی‌طرفانه و منصفانه خسارت	S7	T11-T12-T13-T14-T15-T16
ST3	تأکید بر لزوم جلب و جذب مشارکت بخش خصوصی در حوزه بیمه کشاورزی و نظام تعاونی بیمه محصولات کشاورزی	S8	T7-T8-T10

ترکیب عوامل مورد نظر		نوع استراتژی	ردیف
T تهدید	S قوت	استراتژی ST	
T12-T14-T15-T16	S1-S2-S3-S4	بهبود خدمات بیمه کشاورزی در زمینه رسیدگی و پرداخت به موقع غرامت‌ها	ST4
T6-T14-T15-T16	S2-S3-S4	تهیه و تدوین دستورالعمل‌ها و روش‌های جدید ارزیابی خسارت با استفاده از فناوری‌های روز با همکاری سایر ادارات و سازمان‌های ذی‌ربط	ST5
T2-T4-T13	S7	پیش‌بینی سازوکار تشویقی مناسب برای کشاورزان مانند تخفیف در حق بیمه برای بیمه چند محصولی، پاداش عدم خسارت	ST6
T9	S2-S3-S4	تبدیل بیمه تولید (عملکرد) به بیمه درآمدی (که میزان درآمد کشاورزان و تولیدکنندگان را از فعالیتی معین یا مجموعه‌ای از فعالیت‌ها تضمین می‌کند)	ST7
T12-T14-T15-T16	S1-S2-S3-S4	بهبود قوانین صندوق بیمه محصولات کشاورزی (اصلاح فرایند ارزیابی و پرداخت غرامت به کشاورزان خصوصا کشاورزان خرد)	ST8

منبع: یافته‌های پژوهش

هدف از استراتژی‌های WO این است که از مزیت‌های نهفته در فرصت‌ها جهت جبران نقاط ضعف استفاده گردد. زیرا، گاهی در خارج از سازمان فرصت‌های بسیار مناسبی وجود دارد که به سبب ضعف داخلی نمی‌توان از آنها بهره‌برداری نمود.

جدول ۸. استراتژی‌های بازنگری WO (فرصت‌ها و ضعف‌ها)

ترکیب عوامل مورد نظر		نوع استراتژی	ردیف
W	O	استراتژی WO	
W3-W4	O1	ترویج بیمه محصولات کشاورزی در بین بهره‌برداران خرده‌مالک	WO1
W2-W4-W5	O2-O4-O5	اصلاح سیاست‌ها و رویه‌های نادرست گذشته بیمه محصولات کشاورزی	WO2
W1	O6	تفکیک فعالیت‌های بیمه‌ای به دو بخش یارانه‌ای و اختیاری با تأکید بر استفاده از بیمه یارانه‌ای در محصولات، تولیدات و فعالیت‌های کم درآمد و با ریسک زیاد جهت حفظ و ماندگاری بهره‌برداران خرده‌مالک	WO3
W3-W4-W5	O1	برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی در زمینه مدیریت عوامل تولید جهت کاهش آسیب (کمک‌های فنی و خدمات ترویجی)	WO4
W1-W3-W5-W6	O3-O4-O5	نظارت مستمر کارشناسان بیمه بر نحوه تولید و تشویق کشاورزان به استفاده از شیوه‌های صحیح مدیریتی و رعایت موازین و مقررات فنی و بهداشتی	WO5

منبع: یافته‌های پژوهش

هدف در اجرای استراتژی‌های WT کاهش نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدهای ناشی از محیط خارجی است.

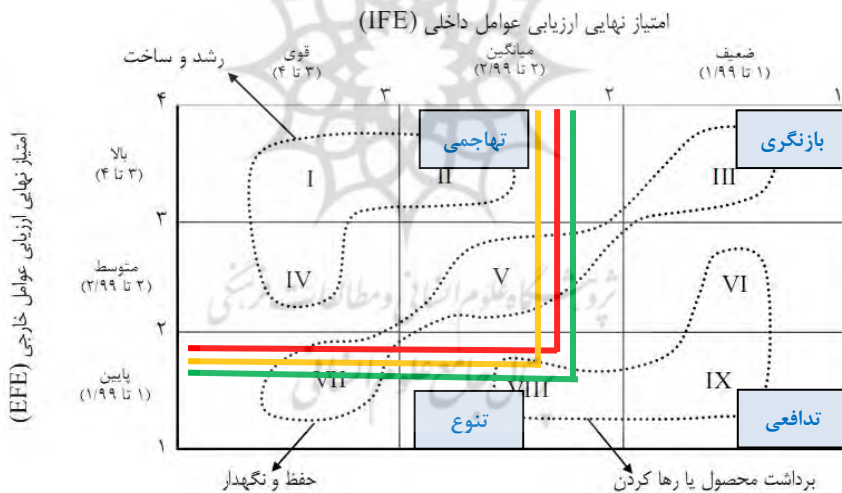
جدول ۹. استراتژی‌های تدافعی WT (تهدیدها و ضعف‌ها)

ترکیب عوامل مورد نظر		نوع استراتژی	دیف
W ضعف	T تهدیدها	استراتژی WT	
W1-W2-W3-W4-W5-W6-W7	T1-T2-T3-T4-T5-T6-T7-T8-T9-T10-T11-T12-T13-T14-T15-T16	تبیین علمی موانع توسعه بیمه کشاورزی و تسهیل پذیرش بیمه از سوی بهره‌برداران خرده مالک	WT1
W1-W2	T7-T13-T15-T16-T14-T12	تسریع در عملیات بیمه‌گری و ارزیابی خسارت	WT2
W1	T1-T10	بهره‌گیری از سازوکار مناسب بیمه اتکایی	WT3
W2-W3-W6	T4-T5-T10-T9	استفاده از ظرفیت‌هایی مانند تعاونی‌ها، شورای روستا و دهیار روستا به عنوان حلقه ارتباط با کشاورزان خرده‌مالک در رشد صنعت بیمه محصولات کشاورزی	WT4
W2-W5	T7-T10	تعریف سازوکاری جهت اعمال نظارت قوی بر عملکرد صندوق‌های بیمه کشاورزی	WT5
W1-W4	T4	آگاهی از نیازهای بیمه‌گذاران خصوصا کشاورزان خرد و شناخت نگرش آنان نسبت به فعالیت‌های بیمه کشاورزی	WT6
W1-W6-W7	T2-T3-T11-T13	تاکید بر کاهش تدریجی پرداخت یارانه همگانی و کمک دولت به حق بیمه کشاورزان کوچک و خرد	WT7
W7	T9	جایگزینی بیمه تولید منطقه محور به جای بیمه تولید فرد محور	WT8
W2	T7-T11-T14-T15-T17	استفاده از ناظران خبره به منظور بالابردن دقت در ارزیابی خسارت‌ها و نیز ارتقای سطح اطلاعات فنی کارشناسان ارزیاب.	WT9
W1-W2	T4-T14-T15-T16	نظرسنجی‌های دوره‌ای توسط مروجان جهت ارائه فرمولی مناسب برای پرداخت غرامت که مورد قبول همه کشاورزان و مورد موافقت نظام بیمه محصولات باشد.	WT10

منبع: یافته‌های پژوهش

در ماتریس SWOT هدف این نیست که بهترین راهبرد مشخص گردد، بلکه هدف تعیین راهبردهای قابل اجرا است. بنابراین همه راهبردهایی که در این ماتریس ارائه می‌گردند، انتخاب و اجراء نخواهند شد.

مرحله سوم. تشکیل ماتریس داخلی و خارجی (IE) و اولویت‌های اجرایی: این ماتریس دارای دو بعد اصلی و چهارخانه است. جمع امتیازهای نهایی ارزیابی عوامل داخلی بر روی محور Xها و جمع امتیاز نهایی ارزیابی عوامل خارجی بر روی محور Yها قرار دارد. نقطه تلاقی جمع امتیازهای عوامل خارجی و داخلی بر روی محور Xها و Yها، تعیین‌کننده موقعیت این بخش در ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی است. با توجه به امتیاز نهایی در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی از دیدگاه کلیه پاسخگویان $IFE=2/313$ و $EFE=1.812$ ، از دیدگاه کشاورزان دارای بیمه $IFE=2.329$ و $EFE=1.801$ و از دیدگاه کشاورزان فاقد بیمه $IFE=2.301$ و $EFE=1.826$ ، استراتژی قانونی هر سه گروه در نیمه راست سلول VIII قرار گرفته و ماتریس «راهبردهای تدافعی» را نشان می‌دهد. به کمک استراتژی‌های تدافعی (حداقل-حداقل) می‌توان با کاهش نقاط ضعف داخلی، تهدیدهای ناشی از محیط خارجی را کاهش داد.

شکل ۳. ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی

منبع: یافته‌های پژوهش

ماتریس راهبردهای کمی استراتژیک (QSPM) (مرحله تصمیم‌گیری)

با استفاده از ماتریس راهبردهای کمی استراتژیک، امتیاز نهایی هر راهبرد مشخص می‌شود. در اجرای این ماتریس از تجزیه و تحلیل‌های مرحله اول و نتیجه حاصل از مقایسه عوامل داخلی و خارجی در مرحله دوم استفاده می‌شود تا به وسیله آن شیوه‌های عینی راهبردهای قابل اجرا مشخص شوند. این ماتریس برای ارزیابی امکان‌پذیری راهکارهای پیشنهادی در مواجهه با شرایط محیطی و وضع موجود است. ابتدا فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی و قوت‌ها و ضعف‌های داخلی در ستون سمت راست این ماتریس فهرست شده، این اطلاعات باید مستقیماً از ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی حاصل شوند. سپس برای هر عامل بحرانی موفقیت (داخلی و خارجی) با توجه به ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی امتیازی در نظر گرفته می‌شود و در ستون دوم در برابر عوامل بحرانی موفقیت قرار داده می‌شوند. در ادامه با در نظر گرفتن مرحله دوم فرموله کردن، یعنی مرحله تلفیق و ترکیب، استراتژی‌های شدنی و قابل اجرا در نظر گرفته می‌شود و در ردیف بالای این ماتریس قرار داده می‌شوند. سپس امتیازهای جذابیت تعیین و به صورت مقادیر عددی که نشان‌دهنده جذابیت نسبی هر استراتژی است، تعریف می‌شوند. امتیاز جذابیت با در نظر گرفتن هم‌زمان عوامل بحرانی و موفقیت و طرح این سؤال حاصل می‌شود که «آیا این عامل در انتخاب استراتژی مذکور اثر می‌گذارد؟» اگر پاسخ داده شده مثبت باشد، در یک کلاس‌بندی بین عدم جذابیت تا بسیار جذاب از امتیاز ۱ تا ۴ قرار می‌گیرد. در نهایت جمع امتیاز جذابیت با ضرب امتیاز هر عامل در امتیاز جذابیت در هر ردیف محاسبه می‌شود که امتیاز بالاتر به معنای جذابیت بیشتر آن است (فال‌سلیمان و صادقی، ۱۳۹۲: ۱۵۳).

جدول ۱۰. ماتریس ارزیابی راهبردهای تدافعی بر اساس روش کمی استراتژیک (QSPM)

راهِبرد ۱۰	راهِبرد ۹		راهِبرد ۸		راهِبرد ۷		راهِبرد ۶		راهِبرد ۵		راهِبرد ۴		راهِبرد ۳		راهِبرد ۲		راهِبرد ۱		عوامل کلیدی	ضریب
	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی	نمره جمع	جدایت نهایی		
	۴	۰/۳۲			۴	۰/۳۲			۴	۰/۳۲			۴	۰/۳۲			۴	۰/۳۲	۰/۰۸	w1
	۳	۰/۲۲۱	۴	۰/۲۹۵			۴	۰/۲۹۵			۳	۰/۲۲۱			۳	۰/۲۲۱	۳	۰/۲۲۱	۰/۰۷۴	w2
											۳	۰/۲۱۱					۲	۰/۱۴۱	۰/۰۷۰	w3
									۳	۰/۳۹۶							۴	۰/۵۲۸	۰/۱۳۲	w4
								۳	۰/۳۸۶								۲	۰/۲۵۸	۰/۱۲۹	w5
					۳	۰/۲۱۲					۴	۰/۲۸۵					۳	۰/۲۱۲	۰/۰۷۱	w6
				۴	۰/۳۳۳	۴	۰/۳۳۳										۴	۰/۳۳۳	۰/۰۸۳	w7
													۳	۰/۱۴۱			۲	۰/۰۹۲	۰/۰۴۷	t1
						۴	۰/۲۰۲										۳	۰/۱۵۳	۰/۰۵۱	t2
								۳	۰/۲۶۹								۲	۰/۱۷۹	۰/۰۹۰	t3
۳	۰/۲۵۳									۳	۰/۲۵۳	۲	۰/۱۶۹				۱	۰/۰۸۴	۰/۰۸۴	t4
												۴	۰/۳۵۹				۳	۰/۲۶۹	۰/۰۹۰	t5
		۲	۰/۰۹۳														۴	۰/۱۸۵	۰/۰۴۶	t6
								۳	۰/۲۶۱								۴	۰/۱۷۲	۰/۰۸۷	t7
																	۳	۰/۲۷	۰/۰۹۰	t8
																	۴	۰/۱۹۳	۰/۰۴۸	t9
																	۲	۰/۱۷۸	۰/۰۸۹	t10
																	۳	۰/۱۳۶	۰/۰۴۵	t11
																	۴	۰/۲۱۱	۰/۰۵۳	t12
																	۳	۰/۱۶۱	۰/۰۵۲	t13
۳	۰/۱۶۲	۳	۰/۱۶۲														۲	۰/۱۰۸	۰/۰۵۲	t14
۳	۰/۱۶۰	۳	۰/۱۶۰														۲	۰/۱۰۷	۰/۰۵۳	t15
۴	۰/۱۸۵	۴	۰/۱۸۵														۳	۰/۱۳۹	۰/۰۴۶	t16
۱/۳۰۸	۱/۰۳۰	۰/۴۷۸	۱/۵۰۸	۱/۲۹۸	۰/۹۷۶	۱/۷۰۵	۰/۸۲۳	۱/۶۲۲	۴/۵۰۴											

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس تجزیه و تحلیل‌های صورت‌گرفته، راهبرد «تبیین علمی موانع توسعه بیمه کشاورزی و تسهیل پذیرش بیمه از سوی بهره‌برداران خرده‌مالک» با بالاترین امتیاز یعنی ۴/۵۰۴ در اولویت اول است. راهبرد «استفاده از ظرفیت‌هایی مانند تعاونی‌ها، شورای روستا و دهیار روستا به عنوان حلقه ارتباط با کشاورزان خرده‌مالک در رشد صنعت بیمه محصولات کشاورزی» با امتیاز ۱/۷۰۵ در رتبه دوم، راهبرد «تسریع در عملیات بیمه‌گری و ارزیابی خسارت» با امتیاز ۱/۶۲۲ در رتبه سوم و راهبردهای «تأکید بر کاهش تدریجی

پرداخت یارانه همگانی و کمک دولت به حق بیمه کشاورزان کوچک و خرد» با امتیاز ۱/۵۰۸ در رتبه چهارم قرار دارد. راهبرد «نظرسنجی دوره‌ای توسط مروجان جهت ارائه فرمولی مناسب برای پرداخت غرامت که مورد قبول همه کشاورزان و مورد موافقت نظام بیمه محصولات باشد»، «آگاهی از نیازهای بیمه‌گذاران خصوصا کشاورزان خرد و شناخت نگرش آنان نسبت به فعالیتهای بیمه کشاورزی»، «تعریف سازوکاری جهت اعمال نظارت قوی بر عملکرد صندوقهای بیمه کشاورزی»، «استفاده از ناظران خبره به منظور بالابردن دقت در ارزیابی خسارت‌ها و نیز ارتقای سطح اطلاعات فنی کارشناسان ارزیاب»، «بهره‌گیری از سازوکار مناسب بیمه اتکایی» به ترتیب با امتیازهای ۱/۳۰۸، ۱/۲۹۸، ۱/۰۳۰، ۰/۹۷۶، ۰/۸۲۳ در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین راهبرد «جایگزینی بیمه تولید منطقه‌محور به جای بیمه تولید فردمحور (ترویج بیمه گروهی که بر مبنای عملکرد متوسط منطقه خسارت پرداخت می‌کند با توجه به خردبودن بهره‌برداری‌های کشاورزی)» با امتیاز ۰/۴۷۸ به عنوان آخرین راهبرد انتخاب شد.

جدول ۱۱. اولویت‌بندی راهبردهای گسترش بیمه کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک

رتبه	امتیاز QSPM	راهبرد
۱	۴/۵۰۴	تبیین علمی موانع توسعه بیمه کشاورزی و تسهیل پذیرش بیمه از سوی بهره‌برداران خرده‌مالک
۲	۱/۷۰۵	استفاده از ظرفیتهایی مانند تعاونی‌ها، شورای روستا و دهیار روستا به عنوان حلقه ارتباط با کشاورزان خرده‌مالک در رشد صنعت بیمه محصولات کشاورزی
۳	۱/۶۲۲	تسریع در عملیات بیمه‌گری و ارزیابی خسارت
۴	۱/۵۰۸	تاکید بر کاهش تدریجی پرداخت یارانه همگانی و کمک دولت به حق بیمه کشاورزان کوچک و خرد
۵	۱/۳۰۸	نظرسنجی های دوره‌ای توسط مروجان جهت ارائه فرمولی مناسب برای پرداخت غرامت که مورد قبول همه کشاورزان و مورد موافقت نظام بیمه محصولات باشد
۶	۱/۲۹۸	آگاهی از نیازهای بیمه‌گذاران خصوصا کشاورزان خرد و شناخت نگرش آنان نسبت به فعالیتهای بیمه کشاورزی

۱. در کشور هند ۵۰ درصد نرخ حق بیمه برای کشاورزان کوچک توسط دولت به صورت یارانه پرداخت می‌شود.

رتبه	امتیاز QSPM	راهبرد
۷	۱/۰۳۰	استفاده از ناظران خبره به منظور بالا بردن دقت در ارزیابی خسارتها و نیز ارتقای سطح اطلاعات فنی کارشناسان ارزیاب
۸	۰/۹۷۶	تعریف سازوکاری جهت اعمال نظارت قوی بر عملکرد صندوق های بیمه کشاورزی
۹	۰/۸۲۳	بهره گیری از سازوکار مناسب بیمه اتکایی
۱۰	۰/۴۷۸	جایگزینی بیمه تولید منطقه محور به جای بیمه تولید فرد محور (ترویج بیمه گروهی که بر مبنای عملکرد متوسط منطقه خسارت پرداخت می کند با توجه به خرد بودن بهره برداری های کشاورزی)

منبع: یافته های پژوهش

۴. جمع بندی و پیشنهادها

تحقق اهداف توسعه کشاورزی از حیث افزایش تولید، تأمین امنیت غذایی، رشد صادرات محصولات کشاورزی، افزایش درآمد کشاورزان، افزایش بهره وری نیروی کار و عوامل تولید بخش کشاورزی، تحول فناوری در بخش کشاورزی و حرکت به سوی کشاورزی پایدار، مستلزم توجه به کشاورزان خرده مالک است. چرا که بیش از ۶۰ درصد واحدهای بهره برداری کشاورزی در کشور خرده مالک اند و چشم انداز آینده کشاورزی ایران و فراهم سازی شرایط توسعه واقعی و پایدار در این بخش مستلزم جهت گیری اهداف و برنامه ها به سمت این گروه از کشاورزان است. از سویی، بررسی ها نشان می دهد بلایای طبیعی، آفات نباتی، انواع بیماری های گیاهی، تغییرات دما و خشکسالی، یخبندان، آلودگی ها و ... خسارت زیادی بر کشاورزان خرده مالک وارد می کند و به علت توانایی مالی محدود، اغلب آنها محصولات کشاورزی خود را بیمه نمی کنند. از این رو گاهی کمترین خسارت می تواند زیان جبران ناپذیری به آنها وارد کند و شرایط زندگی را بر آنها سخت نماید. لذا بیمه محصولات کشاورزی می تواند امنیت این گروه از تولیدکنندگان را تا حد زیادی افزایش دهد. بنابراین، تحقیق حاضر به بررسی راهبردهای توسعه بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان خرده مالک پرداخت که نتایج نشان داد در منطقه مورد مطالعه راهبردهای مطلوب برای گسترش بیمه کشاورزی در بین

کشاورزان خرده مالک، راهبردهای «تدافعی» است. بدین معنا که باید سعی شود نقاط ضعف بیمه محصولات کشاورزی مانند ضعف بنیه مالی و محدودیت درآمد کشاورزان خرده مالک، ضعف در پرداخت حق بیمه، عدم آگاهی از نحوه فعالیت و حمایت های بیمه محصولات کشاورزی، مدیریت ضعیف مزرعه در اغلب کشاورزان خرده مالک، کوچک و پراکنده بودن اراضی در نظام بهره برداری دهقانی و ... را کاهش داده و از تهدیدهای بیرونی مثل تهدیدهای اقلیمی، فقدان فضای رقابتی در عرضه خدمات بیمه کشاورزی، کیفیت نامطلوب فرایند عملیات ارزیابی خسارت بیمه محصولات کشاورزی و ... کاست. همچنین، مطابق نتایج پژوهش «تبیین علمی موانع توسعه بیمه کشاورزی و تسهیل پذیرش بیمه از سوی بهره برداران خرده مالک» مهم ترین راهبرد توسعه بیمه محصولات کشاورزی است. لذا پیشنهاد می شود با کاربرد نتایج این مطالعه در برنامه ریزی و سیاست گذاری ها، زمینه جلب مشارکت روستاییان در پذیرش بیمه محصولات کشاورزی بیش از پیش فراهم گردد.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در آماده سازی این مقاله مشارکت کرده‌اند.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی‌رایت (CC) رعایت شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی و آقاسی‌زاده، عبدالله. (۱۳۸۸). تحلیل عامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۱(۱): ۱۰۷-۱۲۸.
- ازکیا، مصطفی و ایمانی، علی. (۱۳۸۷). توسعه پایدار روستایی. تهران: انتشارات اطلاعات، چاپ اول.
- بلالی، حمید و معتقد، مهسا (۱۳۹۳). مدلسازی رفتار اقتصادی پذیرش بیمه گندم آبی با استفاده از رویکرد تفکر سیستمی تابستان ۱۳۹۲. *اقتصاد و توسعه کشاورزی*، ۲۸(۲): ۱۳۷-۱۲۵.
- ترکمانی، جواد. (۱۳۸۸). بررسی اثرات بیمه محصولات کشاورزی در کاهش ریسک و نابرابری درآمدی بهره برداران: مطالعه موردی در استان فارس. *تحقیقات اقتصاد کشاورزی*، ۱(۱): ۳۴-۱۷.
- تیرایی یاری، ندا. (۱۳۸۱). بررسی عوامل شخصیتی مؤثر بر نوگرایی در پذیرش طرح بیمه محصولات کشاورزی توسط بهره‌برداران استان خوزستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- تیموری، مصطفی، اصفهانی، سید محمدجعفر، امرایی، بهزاد و جمشیدی، علیرضا. (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه برنج در استان ایلام. *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۷(۳): ۱۱-۱.
- جوادیان، سیدابوفاضل و فرزانه، داریوش. (۱۳۸۳). عملکرد و تجربه‌های بیمه کشاورزی در ایران. دومین همایش علمی بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری. صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تهران، ۳۰ و ۳۱ شهریور.
- حیات غیبی، فاطمه و کرباسی، علیرضا. (۱۳۹۲). بهره‌گیری از فرآیند تحلیل شبکه‌ای در اولویت‌بندی راهبردهای مؤثر بر موفقیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی: مطالعه موردی استان چهارمحال و بختیاری. *روستا و توسعه*، ۱۶(۳): ۵۹-۸۲.

دفتر پژوهش‌های زیربنایی. (۱۳۸۴). گزارش بیمه محصولات کشاورزی در ایران و جهان.

راستگو، حمید و رضوانفر، احمد. (۱۳۸۶). بررسی عوامل موثر در توسعه بیمه محصولات راهبردی کشاورزی در شهرستان خداآبنده. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۱۵(۵۸): ۱۳۴-۱۱۱.

رستمی، فرحناز، شعبانعلی فمی، حسین، موحد محمدی، حمید و ایروانی، هوشنگ. (۱۳۸۶). عوامل موثر بر پذیرش بیمه (مطالعه موردی گندمکاران شهرستان هرسین کرمانشاه). *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۱۵(۶۰): ۲۱-۱.

زاهدی، محمدجواد و حسینی کازرونی، محمدرضا. (۱۳۸۳). تجربه بیمه محصولات کشاورزی در آمریکا. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر پژوهش‌های زیربنایی.

زاهدی، محمدجواد و حسینی کازرونی، محمدرضا. (۱۳۸۳). چشم‌انداز توسعه و ضرورت ورود به عرصه‌های جدید بیمه کشاورزی. دومین همایش علمی بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تهران، ۱۴ و ۱۵ دی‌ماه.

سلامی، حبیب‌اله و عین‌اللهی احمدآبادی، محرم. (۱۳۸۰). عوامل موثر بر تمایل کشاورزان چغندرکار به خرید بیمه محصولات کشاورزی: مطالعه موردی استان خراسان. همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تهران، ۲۶ و ۲۷ خردادماه.

شاهنوشی فروشانی، ناصر، رفیعی دارایی، هادی و عدالتیان، علی. (۱۳۹۰). بررسی عوامل ساختاری و عملکردی موثر بر رضایت بیمه‌گذاران از بیمه محصولات کشاورزی: مطالعه موردی استان خراسان رضوی. *اقتصاد کشاورزی*، ۱۵(۱): ۱۲۱-۱۰۳.

فال سلیمان، محمود و صادقی، حجت‌اله. (۱۳۹۲). تحلیل توانمندی‌های بخش کشاورزی استان خراسان جنوبی در راستای توسعه‌ی پایدار با استفاده از مدل SWOT. *جغرافیا و توسعه*، ۱۱(۳۰): ۱۵۶-۱۳۹.

محمودی، ابوالفضل و پیرمرادی، امیرحسین. (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه توسط شالیکاران در استان مازندران مطالعه موردی شهرستان بابل. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۲۲(۸۶): ۴۸-۳۱.

مرادی، فریبا. (۱۳۹۰). نگاهی جامع به مدیریت استراتژیک، تاریخچه مدل‌ها ابزارها مکاتب رویکردها و مفاهیم نوین و نیز اصطلاحات و واژه‌های رایج. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی، چاپ اول.

مظفرامینی، امیرمظفر و رمضانی، مسعود. (۱۳۸۰). بیمه محصولات کشاورزی؛ راهکاری اجتناب‌ناپذیر برای دستیابی به هدف‌های توسعه. همایش بیمه کشاورزی، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، صندوق بیمه محصولات کشاورزی، تهران، ۲۶ و ۲۷ خردادماه.

Castillo, M. J., Boucher, S. & Carter, M. (2016). Index insurance: Using public data to benefit small-scale agriculture. *International Food and Agribusiness Management Review*, 19(A): 1-22.

Mahul, O., Verma, N. & Clarke, D. (2012). Improving farmers' access to agricultural insurance in India. *World Bank Policy Research Working Paper*, (5987).

Nesterchuk, Y., Prokopchuk, O., Tsymbalyuk, Y., Rolinskyi, O. & Bilan, Y. (2018). Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in Ukraine. *Investment Management & Financial Innovations*, 15(3), 56.

Qingshui, F. & Xuwei, Z. (2010). Development strategies on agricultural insurance under the building of new countryside. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 1: 13-23.

Raju, K. V., Naik, G., Ramseshan, R., Pandey, T., Joshi, P., Anantha, K. H. & Kumara Charyulu, D. (2016). Transforming weather index-based crop insurance in India: Protecting small farmers from distress. Status and a

- Way Forward. Research Report IDC-8. Technical Report. ICRISAT, Patancheru..
- Sibiko, K. W., Veetil, P. C. & Qaim, M. (2016). Small farmers' preferences for weather index insurance: Insights from Kenya. Fifth International Conference, September 23-26.
- Zhichkin, K., Nosov, V., Zhichkina, L., Tarakanov, A., Zhenzhebir, V. & Sterlikov, F. (2020). Formalized model of agricultural insurance development strategy as an element of industry management digitalization. *IOP Conference Series Materials Science and Engineering* 941: 012025.

